

ŠTĚPÁNKA MATÚŠKOVÁ / 29. 10. 2015

Dobrodruzi na stopě filmové historie

Oddělení výzkumu NFA nachází neznámé souvislosti a svítí si na ně stolní lampou

Když nakouknete za dveře Oddělení výzkumu v trochu tajemném prostředí pražského Konviktu, nepoznáte na první pohled, jaké dobrodružné povolání badatelé mají. Tváří se jakoby nic, sedí a bádají. Ale přitom právě objevují unikátní informace, které dokreslují historii české kinematografie. A v tom kus dobrodružství bezpochyby je.

Hasiče si rozvracet nenecháme

Vedoucí oddělení Mgr. Lucie Česálková, Ph.D. vzpomíná na dobrodružný historický výzkum k digitálnímu restaurování filmu *Hoří, má panenko*. Tradovalo se, že si hasiči ještě před premiérou stěžovali, že snímek jejich stav dehonestuje. „Šla jsem do archivu Centra hasičského hnutí a pročetla zápisy ze schůzí Československého svazu požární ochrany té doby – věděla jsem, že se reprezentací hasičů ve filmu museli zabývat. A skutečně, najednou jsem našla poradu s detailním zápisem, jmény konkrétních lidí, jejich citacemi a závěrečným usnesením. Doložená byla i korespondence s Československým filmem.“ Hasiči si nakonec vymohli, že byl před film vložen titulek, který měl vyloučit, aby byl film chápán jako výsměch požárníkům. Lucie Česálková pak o celé kauze a dílčích podrobnostech jednání napsala studii, která vyšla v knize *Hoří, má panenko*.

Podobně detailní rešerše ke každému ze čtrnácti filmů, které budou restaurovány v projektu „**Digitální restaurování českého filmového dědictví**“, provádí především kolegiální Oddělení písemných archiválií NFA. Jsou v něm uloženy veškeré písemnosti – záznamy denních prací na filmu, různé verze scénáře, veškerá dokumentace produkce i distribuce, rozpočty, výplatní listiny. „Je to pro nás důležité i kvůli výsledné podobě zrestaurovaného filmu – dozvíme se o barvě, formátu, jaká dílčí rozhodnutí v

produkční i postprodukční fázi vedla k výsledku, který pak viděli diváci v kinech...,“ vyjmenovává Lucie Česálková. Z nalezených materiálů badatelé v oddělení výzkumu nejprve vytvoří chronologii vzniku filmu den po dni – od první zmínky o přípravě scénáře, po informace o složení štábu nebo třeba záznamy o nákupu materiálů, po premiéru, festivalová uvedení i veškeré dostupné recenze. „Tento masivní balík informací sdílíme s odborníky, kteří pro nás napíší ke snímku studie,“ vysvětluje postup Česálková a dodává: „Chceme, aby autoři vyšli ze své specializace, erudice a zkušeností a využili naše materiály k novému pohledu na českou filmovou klasiku.“ NFA přitom nepracuje jen s filmovými vědci: pro studii k Trnkovu Špalíčku například oslovili folkloristy, pro Ikarii XB1 zahraničního specialistu na elektronickou a sci-fi hudbu, s níž autor hudby k filmu Zdeněk Liška experimentoval, odbornice na módu ve filmu zasadí Ikarii do souvislostí pojetí kostýmů budoucnosti, odborník na scénografii se podívá, jak se vytvářel prostor filmů Případ pro začínajícího kata a Adéla ještě nevečeřela...

Pátrání po filmové kritičce Galině Kopaněvě.

Tváře umouněné od popela, ale kominík to není

Lucie Česálková si cení, že je díky projektu možné zveřejňovat dosud neznámé informace: „Jedině na základě původních pramenů pochopíme dějiny českého filmu do hloubky a v jejich komplexnosti, zbavíme nepatřičných mýtů. Bez toho, že o archiválii NFA pečuje a že jsou proto k dispozici, budeme pořád jen opakovat známou historii, tradované historky, aniž bychom přinesli něco nového.“ Značná část písemných archivních materiálů k filmům druhé poloviny 20. století jsou podle badatelky

dokumenty Československého (státního) filmu, který dlouhodobě bilancoval své ideologické a ekonomické motivace. To se odráželo i v distribuci: kde se film bude promítat, do kterých zemí se vyveze a jaký obraz Československa tam bude ukazovat. „Film byl velké politikum,“ shrnuje Lucie. „Politicky podmíněná mohla být i rozhodnutí o technických parametrech – o poskytnutí dražšího barevného materiálu nebo o práci s širokoúhlým formátem. A to ještě nemluvíme o cenzuře a procesu schvalování scénáře.“

Lucie Česálková se těší, jaké neznámé skutečnosti o filmech odhalí archivní prameny tentokrát. Jedno překvapení už dobrodruzi ve službách NFA našli: Tři oříšky pro Popelku se měly podle scénáře odehrávat v létě. I k nejslavnější filmové pohádce vznikne samostatná kniha, neboť Popelka stále přebývá v srdcích nejenom českého publika, ale milují ji i v Německu a celé Skandinávii, kde se dokonce chystá slavnostní premiéra restaurované verze s delegací tvůrců a za účasti norského ministra zahraničí a proslýchá se, že Norové připravují Popelčin remake.

Publikace mají vyjít v květnu 2016 – zima bude podle Lucie Česálkové obdobím velké editorské práce. „Moje hlavní role byla vymyslet koncepci – najít, co se ve všech čtrnácti filmech protíná. A oslovit autory. Během dalšího půl roku budu texty číst, mluvit o nich s autory, upravovat, vypouštět opakované informace – zkrátka řídit celou akci vydání a přeložení do angličtiny.“ Část reflexí vzešla z veřejné výzvy NFA a to co nebude zařazeno do sborníků, bude zpřístupněno na webu nebo v dalších periodicích.

Lucie Česálková a originální plakát, který NFA nabízí k prodeji.

Ale to není všechno. V oddělení výzkumu NFA působí pět lidí, kteří pracují na dalších projektech. Doc. Mgr. Petr Szczepanik, Ph.D. je redaktor *Illuminace* a chystá knihu o produkčním zázemí Barrandova s pracovním názvem **Barrandov ve všední den**. Další redaktor *Illuminace* doc. PhDr. Ivan Klimeš rozsáhlou monografii o vztazích kinematografie a státu. Mgr. Jan Trnka pracuje na **Dějínách českého filmového archivnictví**. Vědecká pracovnice Soňa Weigertová řeší projekt **Databáze šifer, pseudonymů a zkratk autorů v českém a slovenském periodickém tisku**, jehož cílem je podchytit a dešifrovat v maximální možné míře zkratky, šifry a pseudonymy českých a slovenských autorů článků o filmu od počátku kinematografie až do současnosti. K tomu spolupracuje na uspořádání pozůstalosti filmové kritičky Galiny Kopaněvy. Zrovna sedí u stolu, lampou prosvěcuje výstřižek její recenze a hledá, jestli nenajde známku, která by jí prozradila původní periodikum a dobu vydání. Dobrodružné povolání.

Na první pohled nepoznáte, jaké dobrodružné povolání badatelé mají.

„Jedině na základě původních pramenů pochopíme dějiny českého filmu do hloubky. Bez toho, že o archiválii NFA pečujeme a že jsou proto k dispozici, budeme pořád jen opakovat tradované historky, aniž bychom přinesli něco nového.“ Vedoucí oddělení Mgr. Lucie Česálková, Ph.D.

Foto: Jitka Hejtmanová, (c) NFA.